

MUHALEFET ŞERHİ

Hukukun Üstünlüğü ve Yargı Bağımsızlığı Işığında Demokratikleşme Sürecinin Zorlukları

Demokratik hukuk devletlerinin temelinde yer alan en önemli unsurlardan biri, hukuk kurallarının öngörülebilir, adil ve evrensel değerlere uygun biçimde uygulanmasıdır. Bu ise ancak bağımsız ve tarafsız bir yargı sistemi ile mümkündür. Türkiye’de son yıllarda bu ilkelere dair ciddi bir zayıflama yaşandığı ve hukuk devleti ilkesinin uygulamada giderek aşıldığı yönünde gözlemler artmaktadır. Yargı organlarının, siyasi süreçlerden ve yürütme organının etkisinden bağımsız karar verememesi, hukuk güvenliği ilkesini zedelemekte, toplumsal adalet duygusunu ise ciddi biçimde sarsmaktadır.

Yargı reformu adı altında çıkarılan yasal düzenlemelerin önemli bir bölümünün, adalet sistemini daha öngörülebilir ve kapsayıcı hale getirmektense, mevcut sorunları daha da derinleştiren nitelikte olduğu görülmektedir. Özellikle ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı ve demokratik siyasetin sınırlarını genişletmek yerine daraltan düzenlemeler, bireylerin temel hak ve özgürlüklerine dair kaygıları artırmaktadır. Hukukun, yalnızca belli bir kesim için işletilen bir aygıt gibi görünmesi, eşitlik ilkesine açıkça aykırıdır.

Bu bağlamda Kobani Davası ve Gezi davaları, yargı bağımsızlığı konusundaki tartışmaları yoğunlaştıran ve adil yargılanma ilkesine dair soru işaretlerini artıran bir örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde, son yıllarda yaygınlaşan kayyım atamaları da demokratik sistemin işleyişine zarar vermektedir. Seçimle işbaşına gelmiş belediye başkanlarının yargı süreci tamamlanmadan görevden alınması ve yerlerine merkezi idare tarafından atama yapılması, halkın iradesinin askıya alınması anlamına gelmektedir.

Yargının, bazı siyasi davalarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarını dahi uygulamaktan kaçınması, Türkiye’nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerle çelişen bir tablo ortaya koymaktadır. AİHM’in Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ hakkında verdiği ihlal kararlarının, yine AYM’nin Can Atalay ile ilgili verdiği kararların uygulanmaması, benzer davalarda verilen kararlara emsal teşkil edecek biçimde etkide bulunamaması, iç hukukla uluslararası yükümlülükler arasında ciddi bir uyumsuzluk yaratmaktadır.

Yargının bağımsızlığı, hukuk devleti ilkesi ve temel hakların güvence altına alınması yalnızca siyasi bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal barışın ve ortak geleceğin temel

dayanaklarıdır. Bu sebeple, daha adil, katılımcı ve kapsayıcı bir hukuk düzeninin yeniden inşası, ülkenin demokratik geleceği açısından hayati önemdedir.

Sayın Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat'ta yaptığı çağrı ile başlayan Barış ve Demokratik Toplum Sürecinin yaşandığı bugünlerde maalesef hala Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü konularında tartışmalar devam etmektedir.

Kapsayıcı Düzenlemeler Barış Ruhunun Gereğidir

Türkiye halkları, tarihi bir dönüm noktasında yer almaktadır. Barışın arandığı bu sürecin ilk şartı hiçbir toplumsal kesimin dışlanmaması ve ayrımcılığa maruz kalmamasıdır. Bu hem ortak geleceğe olan inancın toplumsallaştırılması hem barış adımlarının amacına ulaşmasının ön koşuludur. Sürecin zemini de bu esaslar üzerinden oluşmalıdır. Ancak eldeki kanun teklifinin bu gerekleri karşılamaktan uzak olduğu açıktır. Nitekim toplumsal barış için güçlü ve ikna edici bir adım rolü oynayacak olan siyasi mahpusların tahliyesi, en temel beklenti olmasına rağmen karşılıksız bırakılmıştır. Sorunu tanımak ve çözüm için sorumluluk almak, barış arayışının kilometre taşıdır. İnfaz alanında bu tanımanın öncelikli muhatabı da siyasi mahpuslardır. Nitekim barış arayışlarının başarısız olmasında bugüne dek siyasi mahpuslara uygulanan ayrımcı norm ve uygulamalar başlıca sebeplerden biri olmuştur. Sorunun kaynağı bu gerçekliktir; çözüm ise bu ayrımcılığı aşmaktan geçmektedir.

Barışın Teminatı En Geniş Toplumsal Uzlaşıdır

Barış arayışlarında kanuni düzenlemeler, barış iradesinin somutlaşması olmak zorundadır. Bu iradenin gücü, meşru tabanı ve garantisi de toplumsal katılım ve konsensüstür. Kanuni düzenlemelerin ayrımcı kuralları içermesi ölçüsünde barış iradesinin zarar göreceği her an akılda tutulması gereken bir gerçekliktir. Aylarca toplumda yaratılan adil ve eşitlikçi infaz düzenlemesi umuduna karşılık meclise sunulan paketin toplumsal barış iradesini destekleyen bir yetenekte olmadığı ifade edilmelidir. Eldeki teklif siyasi mahpuslara yönelik ayrımcı yaklaşımın yanında toplumsal umut ve barış ilişkisini de göz ardı eden bir muhtevaya sahiptir. Kanunların en geniş toplumsal katılıma dayanması, demokrasinin genel bir ilkesidir. Barış süreçlerinde bu ilke alternatifsiz bir öneme ulaşmaktadır. Unutulmamalıdır ki barışı sağlayan siyasi özneler olsa dahi sürdürecektir olan toplumdur. Bu sebeple toplumsal onay ve katılım, istikrarlı barış sürecinin gereği ve meşruiyet ölçütüdür. Kanun tekliflerinin hazırlanması da bu doğrultuda, toplumsal iradeye dayanmalı ve toplumsal beklentileri yansıtmalıdır.

Siyasi Mahpusların Demokratik Toplum İnşasının Önemli Bir Gücü Olabilirler

Siyasi mahpusların tahliyesi, demokratik toplum ve barış sürecinin ivme kazanması ile özdeşdir. Bu, retorik bir ifade olmanın ötesinde olgusal bir gerçekliğe işaret etmektedir. Nitekim siyasi mahpusların, demokrasinin ve onurlu barış stratejisinin uygulanma ve toplumda kök salma yöntemlerine dair güçlü bir yoğunlaşmaları söz konusudur. İlk andan itibaren derin bir entelektüel, ahlaki ve politik arayışın içine girmişlerdir. Bu arayışın en güçlü ifadelerinden biri de demokrasinin teorisi ve pratiğine dair güçlü derinleşmeleridir. Buna karşın ulus-devlet tarzı yapılanmaların topluma doğrudan temas etme yeteneği zayıftır. Devlet ve toplum arasında derin fay hatları bulunmaktadır. Bu sebeple toplumun demokratik inşasında bütün kapasite ve kaynaklarına rağmen, devlet organizasyonun rolü sınırlıdır. Özetle, demokrasinin teori ve pratiğine dair derin yoğunlaşmaları sayesinde siyasi mahpusların demokratik toplum inşasında merkezi bir katkısı olacaktır. Tahliyelerinin önemli bir gerekçesi de bu şekilde anlaşılmalıdır.

Barışa Dair Hükümetin Sorumluluğu Kararlı Adımlar Atmaktır

Ayrımcı kodlara dayanan inşa anlayışı ülke halklarına sürekli katlanarak büyüyen sorunlar bıraktı. Bu anlayışın günümüze ulaşan temsili ise asırlık sorunlar yığını şeklinde olmuştur. Barışın bir inşa süreci olduğu ve zamana ihtiyaç duyduğu bizce de bilinen bir olgudur. Ancak bu, pasif bekleme ya da kararsız iyileştirme arayışı şeklinde anlaşılmamalıdır. Barışın inşası cesur adımlara bağlıdır. Hükümet bu cesaret ve sorumluluğun öznesi olarak davranmak zorundadır. Eldeki teklif bu sorumluluğu yansıtmaktan uzaktır. İnfaz rejimine hakim olan ayrımcı anlayışın değişmesine dair bir öngörü taşımayan teklif, ceza hukukunda çözüm olarak ceza miktarını artırmayı önermektedir. Bu yönüyle cezalandırma yaklaşımına yaslanan asırlık refleksi sürdürmenin izlerini taşımaktadır. Toplumun tarih ve güncel uygulamalardan doğan sorunlar yığınının çözümü adalet, eşitlik ve demokratik katılımı aranmalıdır. Cezayı artırarak çözüm arama yöntemi toplumsal dönüşüm amacını ıskalayan bir bakışı ifade etmektedir. Çözüm ceza ile terbiye etmek değil, suç sebeplerini ortadan kaldırmak, ahlaki ve politik dönüşümü geliştirmektir.

10. Yargı Paketi, Toplumsal Beklentiyi Karşılamaktan Uzaktır

29 Mayıs 2025'te AKP milletvekillerinin imzasıyla meclise sunulan 10. yargı paketi henüz meclis gündemine gelmeden halkta büyük bir beklentiye yol açmıştır. Adalet Bakanı Yılmaz Tunç'un "Ceza adaletini daha etkin sağlayacağız, infaz eşitliği adına önemli düzenlemeler yapacağız, hasta mahpuslarla ilgili olumlu gelişmeler yasa kapsamında yer alacak, hiçbir mahpusun cezaevinde hayatını kaybetmesini istemeyiz, konutta infaz usullerinden daha çok kişi yararlanacak, Covid Yasası'ndaki eşitsizlikleri düzelteceğiz." gibi sözleri bu beklentinin en temel sebebidir.

Türkiye'de her infaz düzenlemesi kamuoyunda yoğun ilgiyle karşılanmakta; mahpuslar, aileleri ve geniş halk kesimleri bu tür yasal değişiklikleri adaletin yeniden tesisi yönünde bir fırsat olarak görmektedir. Bunun temelinde, Türkiye'de adalet sistemine yönelik derin bir güven bunalımı ve ceza adaletinde yaşanan yapısal kriz yatmaktadır. Toplumsal adaletin en fazla sorgulandığı yerlerden biri olan cezaevleri, toplum vicdanındaki adalet duygusunun aynası haline gelmiştir. İşte bu sebeple 10. yargı paketinin özellikle de ceza infaz sistemini etkileyen maddeleri büyük bir umutla beklenmiş ancak paket bu beklentiyi karşılamamıştır.

COVID-19 Düzenlemesinin Yokluğu: Adli Mahpuslara Eşitsizlik, Siyasi Mahpuslara Ayrımcılık

COVID-19 salgını döneminde çıkarılan geçici infaz düzenlemeleriyle, 31 Temmuz 2023 tarihinden önce cezası kesinleşmiş mahpuslara yönelik 3 yıl erken tahliye imkânı getirilmiştir. Ancak aynı tarihte dosyası henüz kesinleşmemiş olan mahpuslar, aynı suçlu işlemiş olsalar dahi bu düzenlemeden yararlandırılmamıştır. Bu durum, hem hukuk devleti ilkesine hem de eşitlik ilkesine açıkça aykırıdır.

Anayasa'nın 10. maddesi uyarınca, kanun önünde eşitlik temel bir ilkedir. Aynı suçtan yargılananlar arasında yalnızca yargılamanın tamamlanma zamanına göre bir ayrıma gidilmesi, nesnel ve makul bir nedene dayanmamakta; benzer durumda olanlar arasında keyfi bir farklılık yaratmaktadır. Örneğin, aynı dosyada yargılanan sanıklardan biri cezası erken kesinleştiği için tahliye edilirken, diğerinin davası uzun sürdüğü için bu haktan mahrum kalması, eşitlik ilkesini zedeleyen açık bir ayrımcılıktır.

10. yargı paketiyle bu eşitsizliğin giderilmesi ve İnfaz Kanunu Geçici 10. maddenin 31 Temmuz 2023 tarihinden önce işlenen tüm suçları kapsamaması beklenirken iktidar bu konuda bir adım atmamıştır. Bunun en temel nedeni, tıpkı pandemi döneminde olduğu ve itiraz ettiğimiz gibi çıkarılan infaz düzenlemelerindeki temel kaygının, toplumsal adaleti sağlamak değil, siyasi gerekçelerle belirli kesimlerin cezaevinden çıkışını engellemektir. Pandemi döneminde de sanki salgın bütün mahpusları etkilemiyormuş ve bütün mahpusların sağlığa erişim ve yaşam hakkı değerli değilmiş gibi örgütlü suçlar kategorisi tamamen istisna tutulmuş; bu da ceza hukukunun en temel ilkelerinden eşitlik ilkesiyle çelişen kalıcı bir ayrımcı uygulamaya dönüşmüştür.

Maalesef Türkiye’de çıkarılan hemen her infaz düzenlemesinde sistematik bir biçimde adli mahpuslar lehine genişletici hükümler getirilirken, siyasi mahpuslar bu düzenlemelerin dışında bırakılmaktadır. Bu durum yalnızca hukuki değil, aynı zamanda siyasi bir tercihin ve zihniyetin sonucudur.

Adli mahpuslar için erken tahliye, ceza indirimi ya da alternatif infaz yöntemleri tanınırken; düşüncelerinden, siyasi faaliyetlerinden veya kimliklerinden dolayı cezaevinde bulunan devrimciler, siyasetçiler, gazeteciler, insan hakları savunucuları ve öğrenciler bu kapsamın dışında tutulmaktadır. Bu bilinçli ayırım, hukukun evrensel eşitlik ilkesine açıkça aykırıdır.

İktidar, siyasi mahpuslara karşı açık bir düşman ceza hukuku anlayışı benimsemekte; onları toplumun dışına iten, hak ve özgürlüklerini sistematik biçimde reddeden bir “istisna rejimi” uygulamaktadır. Bu rejim, hukuk devleti ilkesini aşındırmakta; cezanın sadece suçla değil, kimlikle, muhalefetle ve eleştiriyile bağlantılı hale geldiği bir adalet krizine yol açmaktadır.

Bu nedenle Türkiye’de çıkarılan infaz yasaları, adaletin değil, siyasi önceliklerin bir yansıması haline gelmiştir. Gerçek bir ceza adaleti reformu için, adli mahpuslara yönelik eşitliğe aykırı, siyasi mahpuslara yönelik de istisnacı ve dışlayıcı yaklaşımın terk edilmesi, hukukun kapsayıcı ve eşit uygulandığı bir rejimin inşa edilmesi zorunludur.

COVID-19 düzenlemesinin 31 Temmuz 2023’ten önce işlenen tüm suçlar yönünden düzenlenmesi ve erken tahliye imkanının tıpkı 2020’deki düzenlemenin yapıldığı tarihte Covid izninde olan herkese uygulandığı gibi 5 yıla çıkarılarak bu adaletsizliğin giderilmesi için Adalet Komisyonu görüşmeleri sırasında Partimiz tarafından Teklifin 21. maddesiyle ilgili değişiklik önergesi sunulmuşsa da reddedilmiştir.

Koşullu Salıverme Yasağı, Terörle Mücadele Kanunu’nda Halen Devam Ediyor

Teklifin 19. maddesiyle İnfaz Kanunu’nun 108. maddesinde değişiklik yapılarak, ikinci defa tekerrür halinde koşullu salıverme yasağı kaldırılarak $\frac{3}{4}$ koşullu salıverme imkanı getirilmektedir. Koşullu salıverme yasağının kaldırılması, cezanın tümünü içeride çektirme yönündeki katı infaz mantığını yumuşatmakta, hükümlünün yeniden topluma kazandırılması ilkesini esas almaktadır. Ancak bu düzenleme yine sadece adli mahpuslara yönelik olup Terörle Mücadele Kanunu’ndaki tekerrür halinde koşullu salıverme yasağı düzenlemesi olduğu gibi durmaktadır.

Terörle Mücadele Kanunu’nun 17. maddesinin 3. fıkrasındaki “Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamazlar.” hükmünün kaldırılmaması ve bu Kanun kapsamındaki suçlarda koşullu salıverme yasağının devam etmesi ikili bir hukuk işletildiğini göstermekte ve siyasi mahpusları infazda adaletin ve eşitliğin dışında bırakmaktadır.

Devletin ve Toplumun Ahlaki Eşiği: Yaşlı Mahpuslara Konutta İnfazda Siyasi Mahpuslara Ayrımcılık

Teklifin 20. maddesiyle İnfaz Kanunu'nun 110. maddesindeki özel infaz usullerinden konutta infazın uygulama alanı genişletilmiş fakat yine Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki suçlar dışlanmıştır. Çünkü 110. maddenin 9. fıkrasında bu madde hükümlerinin, “Terör suçları ile örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçlarından ya da örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlardan mahkûm olanlar” hakkında uygulanmayacağı yazılıdır ve bu fıkra da herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu ayırım, açıkça hukuka, insan haklarına ve vicdana aykırıdır. Bu eksik düzenleme, aynı yaş grubunda olan mahpuslar arasında yalnızca isnat edilen suçun “siyasiliğine” göre farklı bir infaz rejimi öngörerek, yaşlı siyasi mahpusları insanlık dışı bir ayrıma tabi tutmaktadır.

Yaşlı mahpuslar için konutta infazın uygulama alanının genişletilmesi başta sağlık hakkına erişim olmak üzere temel insan haklarına uygun ve her zaman dile getirdiğimiz bir değişikliktir. Fakat bu değişiklik yapılırken siyasi mahpusların dışlanması, akıllara şu soruları getirmektedir: Siyasi mahpuslar yaşlanmıyor mu? Aynı yaş grubundaki adli mahpus için insani olan, siyasi mahpus için neden uygulanamaz? Bu soruların hiçbirinin hukuki ve ahlaki bir cevabı yoktur. Bu nedenle bu düzenleme, insan onurunu esas alan ceza hukukuyla bağdaşmamaktadır.

Cezaevlerinde hasta ve yaşlı mahpusların uygun tedaviye erişememesi, yaşam hakkını tehdit eden bir durumdur. Son yıllarda artan cezaevi ölümleri, özellikle yaşlı ve hasta siyasi mahpusların durumu, bu konuda alarm verici bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Partimizin Şırnak Milletvekili Newroz Uysal Aslan'ın Adalet Bakanlığı'na verdiği soru önergesine aldığı cevapta, 515 günde 1.026 mahpusun cezaevinde yaşamını yitirdiği öğrenilmiştir. Bu cevap, her gün en az iki mahpusun cezaevinde yaşamını yitirdiğine dair korkunç gerçeği bizlere göstermiştir.

Bir cezanın vicdaniliği, onu veren toplumun ahlaki eşiğiyle doğrudan bağlantılıdır. Hiçbir vicdan, 80 yaşını geçmiş bir insanın, sırf siyasi kimliği veya inancı nedeniyle cezaevinde tutulmasını haklı bulamaz. Bu noktada devletin ahlaki sorumluluğu, cezalandırma pratiği ve güvenlik bahanelerini geçerek, insan onurunu ve yaşamı koruma yükümlülüğü haline gelmelidir.

İnfazda Adaletin Kara Deliği: Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Rejimi

Türkiye ceza adalet sisteminde siyasilere uygulanan ve ölünceye dek infaz edilen ağırlaştırılmış müebbet hapis, yalnızca bir ceza türü değil, hukukun içinden doğmuş bir istisna rejimi, bir tür yaşarken çürütme sistemi haline gelmiştir. Bu cezanın infaz biçimi, idamın zamana yayılmış hali olarak görülebilir ve insan onuruna tamamen aykırıdır.

Alman hukukçu Günther Jakobs'un kavramsallaştırdığı düşman ceza hukuku, hukukun belirli kişilere “vatandaş” gibi değil, “düşman” gibi davranması anlamına gelir. Bu anlayışta

kişi artık hak süjesi değil, sadece tehlike kaynağıdır. Türkiye’de ağırlaştırılmış müebbet cezası infaz edilen ve ölünceye dek cezaevinde kalması istenen siyasi mahpuslar, bu düşman hukukunun nesneleri haline getirilmiştir. Devlet, bu kişileri hukuki muameleye layık bireyler olarak değil, sistemin bekasına tehdit oluşturan özneler olarak tanımlar. Bu nedenle onlara uygulanacak infaz rejimi de hukuki değil, siyasi ve cezalandırma amacıyladır. Türkiye’de de siyasi ağırlaştırılmış müebbet hapis hükümlüleri, devletin tecrit altında tutarak yok etmeye çalıştığı birer beka tehdididir.

Teklifin 20. maddesiyle maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyeceğı Adli Tıp Kurumu raporuyla tespit edilenler için, daha önce var olan 5 yıllık ceza üst sınırı kaldırılmış ancak bu sefer de ağırlaştırılmış müebbet hapis hükümlüleri bu düzenlemenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Yani ağırlaştırılmış müebbet hapis hükümlüsü, hastalığı hangi derecede ve ne olursa olsun, cezaevinden çıkamayacak, ölümün kıyısında dahi olsa sevdikleriyle vedalaşamayacak ve cenazesi cezaevinden çıkacak demektir. Bu düzenleme, tüm hasta mahpuslar için cezanın üst sınırının kaldırılması nedeniyle lehe olsa da istisna tutulan ağırlaştırılmış müebbetler açısından büyük bir ahlaki sorun taşımaktadır.

Cezaevinde kalamayacak derecede hasta mahpusların tahliye edilmemesi, ölünceye dek cezaevinde tutulması yaşam hakkının dolaylı ihlali anlamına gelir. Anayasa’ya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ve Birleşmiş Milletler’in Mandela Kuralları’na göre, hiçbir insan ölmeye terk edilerek ceza infazına tabi tutulamaz. AIHM, Vinter v. Birleşik Krallık kararında, hiçbir cezanın “mutlak umutsuzluk” yaratacak şekilde uygulanamayacağını vurgulamış, her mahpusun bir gün tahliye olmayı umut etme hakkı olduğunu belirterek devletlere uzun süreli hapis cezalarını gözden geçirme mekanizması kurma görevi yüklemiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Türkiye’yi Öcalan 2, Kaytan, Gurban ve Boltan/ Türkiye dosya grubu ile ilgili AIHM tarafından verilen kararlara uymaması nedeniyle periyodik inceleme yapmaktadır. Ne var ki ağırlaştırılmış müebbet hapis rejiminin tamamen ortadan kaldırılması için adım atılacağı yerde, yeni düzenlemelerle pekiştirilmesi, mahpusların umut hakkına yönelik çözümsüzlüğü derinleştirdiğı gibi bu istisna hukukunun özneleri açısından toplumsal adaleti ve barışı da zedelemektedir.

Hasta Mahpusların Tahliyesinde Aşılamayan Kriter: Toplum Güvenliğı Bakımından Ağır ve Somut Tehlike

Teklifin 20. maddesiyle yukarıda değinildiğı üzere maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyeceğı Adli Tıp Kurumu raporuyla tespit edilen hasta mahpuslar için konutta infaz usulü getirilirken, bu hak “toplum güvenliğı bakımından ağır ve somut tehlike oluşturmama” şartına bağlanmıştır.

Hasta mahpuslara ilişkin düzenlemelerde sıklıkla öne çıkarılan “toplum güvenliğı bakımından tehlikelilik” kavramı hem hukuki anlamda muğlak ve belirsiz, hem de uygulamada özellikle Kürtler ve siyasi mahpuslar bakımından keyfi bir uygulama aracıdır. Bu kavram,

ideolojik bir süzgeç işlevi görerek, hasta mahpusların tedavi ve yaşam haklarına yönelik sistematik ihlallerin meşrulaştırılmasında temel dayanak haline gelmektedir.

Söz konusu “tehlikelilik” değerlendirmesi, somut kriterlerden yoksun olması nedeniyle hukuki güvenlik ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmamakta; aynı zamanda mahpusların insan onuru ve yaşama hakkını doğrudan tehdit eden, iktidarın hasta mahpuslara yönelik uyguladığı düşman ceza hukuku yaklaşımını perdeleyen ve meşrulaştıran ideolojik bir argümandır.

Hasta mahpusların sağlık hakkına erişimi amacıyla getirilen bu maddedeki konutta infaz usulünden yararlanmak için dahi bu kriterin aranması, teklifle getirilen lehe düzenlemeleri gölgeleyecek ve yeni ayrımcı uygulamalara zemin hazırlayacaktır.

Teklifin 20. maddesiyle getirilmek istenen düzenleme İnfaz Kanunu’nun 16. maddesine atıfla aynı usulün izleneceğini belirtmektedir. Hasta mahpusların cezasının konutta infazı için hastalığın mahpusun hayatı için “kesin” bir tehlike oluşturması gerekliliği yerine yalnızca “tehlike oluşturması” yeterli görülmelidir. “Kesinlik” ibaresi sebebi ile Adli Tıp Kurumu’nun mahpus hakkında “Cezaevinde Kalabilir” şeklinde raporlar düzenlemesi nedeniyle tahliye olamayan binlerce hasta mahpus vardır.

Partimiz tarafından Adalet Komisyonu görüşmeleri sırasında İnfaz Kanunu’nun 16. maddesindeki “kesin” ibaresinin kaldırılması için yeni madde ihdası, 20. maddeye yönelik yukarıdaki tüm itirazlarımız yönünden ise değişiklik önermeleri verilmiş ancak tümü reddedilmiştir.

Çocuk Adalet Sisteminde Geriye Düşüş

Teklifin 16., 17. ve 18. maddeleri çocuk kapalı ceza infaz kurumlarına, çocuk eğitim evlerine ve denetimli serbestlik düzenlemelerine ilişkin değişikliklere yer vermektedir. Buna göre hükümlü çocukların da denetimli serbestlikten faydalanmak için “beş günden az olmamak üzere koşullu salıverilme tarihine kadar ceza infaz kurumunda geçirmesi gereken sürenin en az onda birini ceza infaz kurumunda geçirmiş olması” gerekecek, daha önce doğrudan çocuk eğitim evinde barındırılan hükümlü çocuklar artık doğrudan kapalı ceza infaz kurumuna gönderilecek, kapalı ceza infaz kurumundan çocuk eğitim evine geçmek için çocuk mahpusların iyi halli olması aranacaktır.

Mevcut düzenlemede hükümlü çocuklar, kapalı cezaevine göre dış dünya ile iletişim, kişisel alan, sosyal ve kültürel etkinlikler, eğitime erişim gibi imkanların daha mümkün olduğu çocuk eğitim evlerinde tutulurken teklifle kapalı cezaevlerinde tutulmanın öncelenmesi, çocuk hakları açısından açıkça bir geriye gidiştir.¹ Öte yandan çocuk hükümlülerin çocuk eğitim evlerine geçebilmeleri, idare ve gözlem kurulunun vereceği “iyi hal” raporuna bağlanmıştır. Cezaevlerindeki iyi hal incelemelerine ve bu incelemeleri yapan idare ve gözlem kurullarına

¹https://cisst.org.tr/basin_duyurulari/29-05-2025-tarihinde-tbmm-baskanligina-sunulan-yasa-teklifinin-cocuk-mahpuslari-ilgilendiren-maddeleri-hakkindaki-goruslerimiz/

dair Partimizin tutumu, bu kurulların lağvedilmesi gerektiği yönünde iken bu kurullara yeni görevler verilmesini kabul etmek mümkün değildir. Hele ki kapatılmanın çocuklar için son çare olması gerektiği göz önüne alındığında, bir de kapatmanın ne kadar “iyi” sonuç doğurup doğurmadığının ölçülmesi ve bunun son derece sorunlu bir yapı tarafından yapılacak olması mevcut cezaevi hak ihlallerini derinleştirmekten başka bir şey değildir.

Teklifle tutuklu çocukların eğitim evlerine gönderilmesinin düzenlenmesi lehe ise de hem çocukların hiçbir koşulda hapsedilmemesi gerekliliği hem de bunun da iyi hal kararına bağlanması nedeniyle çocuk mahpusların sorunları çözmeye elverişli değildir.

Yine hükümlü çocukların yetişkinler gibi denetimli serbestlikten faydalanmak için “beş günden az olmamak üzere koşullu salıverilme tarihine kadar ceza infaz kurumunda geçirmesi gereken sürenin en az onda birini ceza infaz kurumunda geçirmiş olması” şartının teklif edilmesi çocuk mahpuslar için hapsedilmenin alternatiflerinin hiç düşünülmediğini ve çocuklara özgü bir infaz rejiminin kurgulanmadığını göstermektedir.

Bu düzenlemeler Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne ve Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları)’na aykırıdır. Bu düzenlemeler, çocuk adalet sisteminin amacına ve onarıcı adalete hiçbir katkı sunamayacaktır.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Üyelerinin Yüksek Mahkemelere Geçiş: Liyakatsizlik

Teklifin 27. maddesiyle Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu’nun 28 inci maddesinin üçüncü fıkrasında değişiklik yapılarak, Kurul üyelerinin görev sürelerinin sona ermesinden sonra boş kadro aranmaksızın yüksek mahkeme üyeliklerine atanabilmeleri mümkün hâle getirilmiştir. Bu düzenleme, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkeleri ile hukuk devleti normları bakımından ciddi ve yapısal sakıncalar barındırmaktadır.

HSK, yargı mensuplarının atama, terfi, disiplin ve görevden alma süreçlerinde doğrudan yetkili bir organ olarak, yargı sisteminin işleyişinde merkezi bir rol oynamaktadır. Ancak, mevcut yapısı itibarıyla Kurul’un üyeleri arasında liyakat ve tarafsızlık ilkelerine yeterince riayet edilmediği, siyasi etkilerin doğrudan yargı mekanizmalarına sirayet ettiği yönünde yaygın eleştiriler bulunmaktadır. Bu durum, Kurul’un yargının içinden bağımsız bir denetim ve düzenleyici yapı olma vasfını zayıflatmaktadır.

Söz konusu değişiklikle, HSK üyelerinin görev süreleri sona erdiğinde boş kadro aranmasına gerek olmaksızın yüksek mahkemelere atanabilmelerine imkan tanınması, HSK üyelerinin ayrıcalıklı olarak kadroya geçişi demektir ve bu da objektiflik, liyakat ve eşitlik ilkelerine aykırıdır.

Toplanma ve İfade Özgürlüğüne Yönelik Tehlike: Ses ve Gaz Fişeklerinin Ateşli Silah Sayılması

Ses ve gaz fişegi atabilen silahların ateşli silah kapsamına alınması önerisi, demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından ciddi endişeler doğurmaktadır. Bu tür silahlar, özellikle protesto ve gösteri haklarını kullanan vatandaşlara karşı kolluk kuvvetleri tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu düzenleme, kolluk kuvvetlerinin bu silahları kullanma yetkisini artırarak, barışçıl gösterilere katılan bireylerin güvenliğini tehlikeye atabilir ve ifade özgürlüğünü kısıtlayabilir.

Ayrıca, bu tür silahların ateşli silah kapsamına alınması, kolluk kuvvetlerinin müdahalelerini orantısız güç kullanımını meşrulaştırabilir. Bu durum, demokratik toplumlarda kabul edilemez ve temel hakların ihlali anlamına gelir.

Geniş ve Soyut İfadelerle Demokratik Haklara Müdahale

Getirilen bu düzenleme, anayasa ile güvence altına alınmış olan toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını fiilen sınırlandırma riski taşımaktadır. Barışçıl protestoların doğal sonucu olarak kamusal alanda zaman zaman trafik akışının aksaması mümkündür. Bu durumu doğrudan cezalandırma konusu yapmak, demokratik toplumlarda kabul gören ifade ve örgütlenme özgürlüğü ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Yasa teklifi, soyut ve geniş ifadelerle kaleme alınmış olması nedeniyle keyfi uygulamalara açık bir zemin oluşturmakta, güvenlikçi yaklaşımı meşrulaştırmakta ve yurttaşların demokratik taleplerini ifade etmelerini baskı altına alabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Özellikle emekçilerin, öğrencilerin, kadınların ve çevre savunucularının gerçekleştirdiği barışçıl eylemlerin bu yasa kapsamında kriminalize edilmesi, toplumsal barış ve adalet duygusunu zedeleyecektir.

Cezaların Artırılması Değil Adaletin Tesisi Esas Olmalıdır; Adalet Krizini Ceza Artışıyla Örtbas Edemezsiniz

Bu yasa teklifinde cezaların artırımını ön gören maddeler özü itibari ile sorunun yalnızca mevzuat eksikliğinden kaynaklandığı varsayımına dayanmaktadır. Ancak cezasızlık algısı, sadece yasal düzenlemelerle değil, uygulamadaki eşitsizlikler ve yargı sisteminin işleyişiyle de yakından ilişkilidir.

Cezaların caydırıcılığı, sadece cezaların ağırlığıyla değil, adil ve eşit uygulanmasıyla sağlanabilir. Ancak uygulamada, nüfuz sahibi kişilerin hukuki süreçlerden muaf tutulduğu, yargı kararlarının siyasi etkilere açık olduğu ve bazı grupların sistematik olarak hedef alındığı görülmektedir. Bu durum, toplumda adalet duygusunu zedelemekte ve cezasızlık algısını pekiştirmektedir.

Suç oranlarının yüksek olmasını sadece cezaların hafifliğiyle açıklamak, sorunun temel nedenlerini görmezden gelmek anlamına gelir. Suçun ortaya çıkmasında en etkili etmenler arasında yoksulluk, işsizlik, eğitime erişimdeki eşitsizlikler, sosyal dışlanma, adaletsiz gelir dağılımı ve ayrımcılık gibi toplumsal koşullar yer almaktadır. Özellikle gençler arasında umutsuzluk, geleceksizlik duygusu ve sistemden dışlanmışlık hissi, suça yönelimin başlıca nedenlerindendir.

Bunlara ek olarak, hukuk sistemine duyulan güvensizlik, adaletin eşit şekilde işlemediğine dair yaygın algı, şiddetin normalleştirildiği siyasal ve toplumsal dil, cezasızlık kültürünü beslemektedir. Kadına, çocuğa, doğaya karşı işlenen suçların kamuoyunda yeterince karşılık bulmaması da bu algıyı derinleştirmektedir.

Dolayısıyla, suç oranlarını kalıcı biçimde azaltmak için yalnızca cezaları artırmak değil, suçun toplumsal nedenlerine odaklanmak gerekir. Sosyal politikaların güçlendirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, toplumsal barışın sağlanması ve adaletin tarafsız biçimde işletilmesi, suça mücadelede asıl etkili yol olacaktır.

Caydırıcılığı artırmak için alternatif yöntemler de değerlendirilmelidir. Eğitim, sosyal hizmetler, rehabilitasyon programları ve toplumsal farkındalık kampanyaları gibi önleyici tedbirler, suçun kökenine inerek kalıcı çözümler sunabilir.

Sonuç Yerine

2/3147 Esas No'lu Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi; hukuk devleti ilkesi, infazda eşitlik ve toplumsal barışın tesisi açısından önemli eksiklikler taşımaktadır. Teklif, yargı sistemindeki yapısal sorunları çözmek, adalet duygusunu güçlendirmek ve barış sürecine katkı sağlamak yerine; mevcut ayrımcı ve eşitsiz uygulamaları derinleştiren bir yaklaşımı benimsemektedir. Özellikle siyasi mahpuslara yönelik istisnai ve dışlayıcı düzenlemeler, eşitlik ilkesine aykırı olup; toplumsal uzlaş ve barış arayışlarını destekleme yeteneğinden yoksundur. Teklif; salt cezalandırma eğiliminden, ayrımcı infaz rejimine; çocuk adalet sisteminden, liyakat sorunlarına kadar birçok bakımdan yetersizlikler içermektedir.

Toplumsal ihtiyaçlarla uyumlu bir hukuk anlayışı yalnızca cezalandırma mantığına dayanmamalı; aksine, suçun kök nedenlerini ortadan kaldırmayı, ahlaki ve politik dönüşümü esas almayı ve toplumsal katılımı merkeze almayı hedeflemelidir. Sürecin gerektirdiğı hukuk, hapisanelerde sorunların yoğunlaştığı hasta ve yaşlı mahpusların tabi olduğu infaz rejimini; adalet ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda aşmaya yönelmelidir. Oysa teklife, geçmiş dönemlerin baskıcı ve ayrımcı izleri hâkimdir. Teklifte, yurttaşı ceza tehdidiyle, caydırma ve korku ile disipline etmeyi amaçlayan bir iktidar anlayışının yansımaları görölmektedir. Ancak bu sürecin yol alması; her şeyden önce, geçmiş iktidar ve hâkimiyet pratikleriyle hesaplaşma ve kronik sorunların temel nedeni olan inkârcı iktidar yapıları ile ayrımcı infaz rejimlerinin aşılmasına bağlıdır.

İfade etmek gerekmektedir ki teklif, Türkiye’de tarihî bir dönüm noktasını ifade eden mevcut sürecin gereklerine cevap verememektedir. Barış ve demokratikleşme süreci; kapsayıcı, eşitlikçi ve adil bir hukuk anlayışına dayanmak zorundadır. Buna karşın, kanun teklifinin mevcut hâli, Türkiye’nin tarihsel ve toplumsal dinamiklerine ve bu dinamiklerden doğan beklentilere uygun bir barış iradesini desteklemekten yoksundur. Türkiye halklarının en acil ihtiyacı, kararlı ve cesur bir barış iradesidir. Dönemin gerektirdiğı siyasî ve hukukî ölçüyü tayin edecek olan da bu iradedir.

Tüm bu nedenlerle, demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi gerekirken daraltılmasına yol açacak olan bu düzenlemeye tarafımızca muhalefet şerhi düşölmüştür.

Dilan KUNT AYAN
Şanlıurfa Milletvekili

Onur Düşünmez
Hakkâri Milletvekili

Zölküf UÇAR
Van Milletvekili